

Posiedzenia Stacji Naukowych i Komisji PAU działających poza Krakowem w 2019 roku

Stacja Naukowa PAU w Katowicach (Wszechnica PAU w Katowicach)

Kierownik: prof. dr hab. Marek Zrałek
Sekretarz: Janina Szymanowicz

26.02 – prof. zw. dr hab. Ryszard Kaczmarek, *Nieznana wojna polsko-niemiecka 1919–1921*

W referacie dotyczącym powstań śląskich przedstawiłem wyniki swoich kilkuletnich badań nad politycznymi i militarnymi aspektami tych walk z lat 1919–1921. Zaraz po zakończeniu I wojny światowej rząd niemiecki nie wahał się zaangażować dużych i dobrze uzbrojonych regularnych jednostek wojskowych, najpierw dla powstrzymania fali strajków i niepokoїв społecznych, szczególnie na obszarze górnośląskiego okręgu przemysłowego, a potem do zwalczania polskiej konspiracji wojskowej. Oddziały niemieckiej Reichswehry, wzmocnione tzw. oddziałami ochotniczymi (*Freikorps*), zadecydowały o klęsce I powstania śląskiego. Zaangażowanie wojskowe Polski w toczący się na Górnym Śląsku konflikt nastąpiło później i narastało stopniowo od wiosny 1919 roku, a swoje apogeum przyjęło podczas III powstania śląskiego, kiedy udzielono znaczącej kadrowej i materialnej pomocy konspiracji powstańczej. Podobnie po wycofaniu regularnych oddziałów wojskowych z obszaru plebiscytowego postąpiło również państwo niemieckie, które w trakcie walk w 1921 roku wsparło sformowanie i uzbrojenie tzw. Górnośląskiej Samoobrony (*Selbstschutz Oberschlesien*). Na terenie Górnego Śląska niewypowiedziana, ale realna wojna polsko-niemiecka toczyła się wobec tego z przerwami od roku 1919 do lata 1921 roku. Oficjalne włączenie przyznanej Polsce części Górnego Śląska nastąpiło już w nowej sytuacji politycznej po III powstaniu śląskim i po arbitrażu aliantów w 1922 roku.

26.03 – dr hab. inż. Marek Marcisz prof. PŚ, dr Łukasz Gawor, *Dron – przyjaciel czy wróg?*

W referacie pod dość przekornym tytułem *Dron – przyjaciel czy wróg?* zaprezentowano przekrojowo podstawowe zagadnienia związane z bezzałogowymi statkami powietrznymi (BSP), począwszy od ich definicji, a skończywszy na różnorodnych współczesnych zastosowaniach dronów. Przedstawiono zarówno wymagania stawiane pilotom (odpowiadając tym samym na pytanie, kto może pilotować BSP), jak i przepisy prawne dotyczące poruszania się w ruchu powietrznym, w tym dotyczące odpowiedzialności, jaką ponosi każdy pilot. Omówiono ograniczenia (wynikające głównie z czasu pracy baterii i zasięgu sygnału radiowego) oraz możliwości użytkowania dronów, obejmujące m. in. zastosowania cywilne, wojskowe, naukowe, dokumentacyjne. Zwięźle zarysowano również zastosowanie BSP w górnictwie, geologii, ochronie środowiska i teledetekcji (szczególnie w fotogrametrii oraz w procesie tworzenia ortofotomap). Zaprezentowano również dotychczasowe doświadczenia autorów, związane z pionierskimi (na Górnym Śląsku) lotami dronami pod ziemią w należącej do Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze Kopalni Guido oraz lotami mającymi na celu kartowanie kamieniołomów, zwałowisk pogórnich, cieków wodnych i innych elementów środowiska geograficznego. Tak przedstawione treści referatu na pewno pozwolą odbiorcy odpowiedzieć na postawione w tytule pytanie.

23.04 – reż. Lech Majewski, *Ukryty język symboli w sztuce*

28.05 – abp dr Damian Zimoń, *Społeczny wymiar katolicyzmu śląskiego w aspekcie kultu Matki Boskiej Piekarskiej*

Początki katolicyzmu społecznego sięgają przełomu XVIII i XIX wieku. Chodziło o zaangażowanie w Kościele katolickim szerokich rzesz duchownych i świeckich w rozwiązanie bolesnych i nabrzmiałych kwestii społecznych. We Francji, na przykład, w 1833 roku Antoni Fryderyk Ozanam (1813–1853) założył Towarzystwo św. Wincentego à Paulo, wyznaczające sobie za zadanie opiekę nad robotnikami i poprawę ich losu. Ozanam budował zręby solidaryzmu społecznego przez rozwinięcie na znaczną skalę działalności dobroczynnej. W niemieckiej Moguncji od 1848 roku odbywały się katolickie kongresy społeczne. Zasługi ma na tym polu bp Wilhelm Emmanuel von Ketteler (1811–1877). Zarówno duchownych, jak i świeckich inspirował do zajęcia się kwestią socjalną na gruncie teorii i praktycznej działalności. Za swego przewodnika uważał go papież Leon XIII, który w 1890 roku wydał encyklikę społeczną *Rerum novarum*. Na Górnym Śląsku w połowie XIX wieku kwestie społeczne przenikały się ściśle z walką żywiołu polskiego z niemieckim. Centrum życia społeczno-kulturalnego,

obok Bytomia i Królewskiej Huty, stanowiły Piekary, zwłaszcza za czasów ks. proboszcza Alojzego Ficka (1826–1862). W odpowiedzi na przemysłowy rozwój regionu tworzyły się nowe parafie oraz organizacje kościelne i świeckie. Wiernych wspomagali duszpasterze. Sanktuarium Piekarskie zyskało miano „duchowej stolicy Górnego Śląska”. Majowym pielgrzymkom męskim szczególne znaczenie nadali bp Herbert Bednorz i kard. Karol Wojtyła. Trwają one do dziś.

18.06 – dr hab. Zbigniew Kadłubek prof. UŚ, *Terapeutyczne działanie tragedii greckiej. „Eurypides”*

KOMISJE STACJI NAUKOWEJ PAU W KATOWICACH¹

Komisja Historii Śląska PAU w Katowicach

- 9.03** – mgr Arkadiusz Rybak, *Józef Piłsudski w Zagłębiu Dąbrowskim*
 – prof. nadzw. dr hab. Andrzej J. Wójcik, *Gospodarcze tradycje Zagłębia Dąbrowskiego*
 – dr hab. Zygmunt Woźniczka prof. UŚ, *Czy Zagłębie było/jest Czerwonym Zagłębiem?*

Czerwień jest między innymi symbolem walki, powstania, rewolucji, socjalizmu, komunizmu. Tak też określano Zagłębie Dąbrowskie, gdzie silna tradycja walki o niepodległość, wywodząca się z powstania listopadowego 1830 i styczniowego 1863 roku, nakłada się na długą tradycję walki ruchu robotniczego PPS i SDKPiL o prawa społeczne i narodowe. W czasie rewolucji 1905–1907 roku Zagłębie Dąbrowskie było trzecim po Warszawie i Łodzi ośrodkiem walki z caratem. W czasie I wojny światowej ważny był udział zagłębiaków w legionach POW, a potem w walkach rewolucyjnych w 1918–1919 roku Czerwonej Gwardii, Rad Delegatów Robotniczych, KPP oraz PPS. Wybijają się tutaj szczególnie postacie socjalistów: Aleksego Bienia i Adama Piwowara. W okresie II Rzeczypospolitej w regionie nadal utrzymywało się duże poparcie dla sił lewicowych: socjalistów i komunistów. Wygrywali oni wybory do Sejmu Rzeczypospolitej i rad miejskich. Mieszkał tu Leon Kruczkowski, bywał też Władysław Broniewski. W czasie II wojny światowej PPS była czołową siłą w miejscowym ruchu oporu. Po 1945 roku komuniści zawłaszczyli dla siebie tradycje Czerwonego Zagłębia, wiążąc ją tylko z SDKPiL i KPP, a odsuwając na bok działaczy PPS. Po 1989 roku ważną rolę w odrzuceniu koncepcji komunistycznego Czerwonego Zagłębia odegrał Jan Przemsza-Zieliński. W rzeczywistości bowiem

¹ W roku 2019 Komisja Prawnicza PAU w Katowicach nie organizowała posiedzeń.

większość zagłębiaków walkę o sprawiedliwość społeczną łączyła z gorącym patriotyzmem.

- dr Karol Makles, *Stan badań nad niepodległościowymi tradycjami Zagłębia Dąbrowskiego*
- 17.09** – uroczyste posiedzenie w 80. rocznicę agresji sowieckiej na Polskę 17 września 1939 r., połączone z seminarium pt. *17 września 1939 we Lwowie – przyczyny, przebieg i skutki*
- prof. dr hab. Stanisław S. Nicieja, *Okupacja niemiecka – likwidacja Polaków i Żydów, okupacja sowiecka – likwidacja Polski*
- dr hab. Zygmunt Woźniczka prof. UŚ, *Bitwa graniczna – Obrona Lwowa z udziałem Ślązaków – Sowiecka okupacja*
- dr Karol Makles, *Losy polskich bibliotek i fundacyjnych po 17 września 1939 roku*
- mgr Bogdan S. Kasprowicz, *Skutki paktu Ribbentrop-Mołotow. Exodus. Lwowiacy na Śląsku*
- dr Andrzej Szteliga, *Wschodnie granice Polski po I i II wojnie światowej*
- dr Barbara Maresz, *Śląskie zbiory biblioteczne we Lwowie i lwowskie teatralia w Katowicach – wojenne historie*
- 16.12** – dr Zdzisław Janeczek, *Powstania śląskie na tle polskich powstań narodowych*

Komisja Nauk Matematycznych PAU w Katowicach

- 23.01** – prof. dr hab. Aleksander Iwanow, *Logika ciągła i jej zastosowania*
C. C. Chang i H. J. Keisler opublikowali w roku 1966 książkę *Continuous Model Theory*, w której zaproponowali pewien sposób badania procesów ciągłych w ramach teorii modeli. Nowe otwarcie tematu nastąpiło dopiero po 40 latach, gdy C. W. Henson i I. Ben Yaacov, modyfikując i rozszerzając podejście Changa i Keislera, pokazali, jak współczesna teoria modeli może być połączona z logiką ciągłą. Współczesna ciągła teoria modeli jest idealnym narzędziem logicznym do badań reprezentacji unitarnych, algebr von Neumanna i przestrzeni probabilistycznych. W trakcie referatu przedstawione zostały podstawy teorii i jej zastosowań.
- 25.04** – prof. dr hab. Stefan Jackowski, *Warszawska Szkoła Matematyczna 1918–1939*

Gdy Polska odzyskiwała niepodległość po rozbiorach, trzej młodzi profesorowie UW, Zygmunt Janiszewski, Stefan Mazurkiewicz i Wacław Sierpiński, stworzyli wizjonerską koncepcję, jak w krótkim czasie dołączyć do

światowej czołówki badań matematycznych. Ich plan polegał na podjęciu rodzącej się wówczas tematyki z zakresu logiki matematycznej, teorii mnogości i topologii, a także prekursorskim pomysłem stworzenia pierwszego w świecie specjalistycznego czasopisma matematycznego „Fundamenta Mathematicae”, publikującego prace z tych dziedzin. W krótkim czasie zdołali przyciągnąć do nowej tematyki wielu utalentowanych studentów, a do czasopisma także poważnych zagranicznych autorów. Seminarium Matematyczne UW przy ul. Oczuki 3, z bogatą biblioteką, stało się mekką polskich matematyków. W latach 1918–1939 doktorat z matematyki na UW otrzymało ok. 40 osób, z których co najmniej 1/3 to uczeni, których osiągnięcia do dziś znane są w całym matematycznym świecie. Nie brak było krytyków jednostronnego kierunku badań, którzy, uprawiając bardziej klasyczną matematykę, też osiągnęli ogromne sukcesy. Matematyka warszawska wiele zawdzięczała bliskim kontaktom z ośrodkiem we Lwowie, którego naukowym przywódcą był charyzmatyczny Stefan Banach. W wykładzie przeszedzono drogę, która w latach 1918–1939 doprowadziła warszawską matematykę z niebytu do światowego poziomu, oraz ukazano, jak pogarszająca się w latach 1930. atmosfera w Europie, a następnie II wojna światowa zniszczyły warszawską szkołę, której odbudowę po wojnie podjęli ci nieliczni, którzy przeżyli i pozostali w kraju. Wykład był także zaproszeniem do podjęcia pogłębionych badań nad tym ciekawym epizodem w historii nauki i naszej uczelni.

Komisja Nauk Przyrodniczych PAU w Katowicach

11.03 – prof. dr hab. inż. Lucjan Swadźba, *Wybrane problemy materiałowe oraz technologiczne w turbinowych silnikach lotniczych* – wykład połączony z wizytą w Pracowni Badań Materiałowych Silników Samolotowych Politechniki Śląskiej w Katowicach

9.12 – dr hab. n. med. Zbigniew Nawrat prof. IPIS, *ROBOT – niewolnik lekarza czy bohater pacjenta?* – wykład połączony z wizytą w Pracowni Sztucznego Serca w Instytucie Protez Serca, FRK im. Prof. Zbigniewa Religi w Zabrze

Robotyzacja umożliwia wzrost produktywności i jakości współczesnej medycyny – od procesów decyzyjnych do terapii i rehabilitacji. Dzisiaj już nie wyobrażamy sobie diagnostyki bez tomografii komputerowej czy zrobotyzowanej radioterapii. Roboty chirurgiczne są sposobem wprowadzenia standaryzacji i zmniejszenia inwazyjności przy zapewnieniu odpowiedniego bezpieczeństwa operacji. Liczba operacji wykonywanych z pomocą robotów rośnie (w tym roku przewyższa 1 mln). Serce i kardiochirurgia jednak ciągle jest wyzwaniem niezrealizowanym. Mamy nadzieję, że prowadzone przez

nas prace w Polsce nad robotem Robin Heart przyczynią się do osiągnięcia tego celu. Technologie zdrowia i roboty należy rozpatrywać jako element przyszłości człowieka, który pozwoli zrealizować marzenia o wolności. Roboty dają siłę słabszym, sprawność tam, gdzie jej brakuje ludziom. Są szansą dla wielu na życie dłuższe, sprawniejsze, radośniejsze. Szansą na likwidację... niewolnictwa. Nie wiem, czy mężczyźni pochodzą z Marsa, tym bardziej kobiety – z Wenus, ale wiem, że roboty pochodzą z Ziemi – dlatego róbmy Roboty, mądrze i sprawnie, dla lepszej przyszłości Człowieka.

Wszechnica Naukowo-Kulturalna PAU w Gliwicach

Kierownik: prof. dr hab. Mieczysław Chorąży

- 31.01** – prof. Marek Marcisz, dr Łukasz Gawor, *Dron – przyjaciel czy wróg?*
28.02 – dr hab. Marek Izydorczyk, *Telekomunikacja wczoraj i dziś*
28.03 – prof. Paweł Rudawy, *Słońce: jego natura postrzegana z Ziemi i satelitów*
25.04 – prof. Andrzej Jasiński, *Duchowość muzyki*
30.05 – prof. Magdalena Żmudzińska-Nowak, *Meandry dziedzictwa architektury: konteksty i interpretacje*
27.06 – prof. Anna Cegiela, *Język w dobie polskiej wojny kulturowej*
26.09 – prof. Michał Witt, *Czy geny wpływają na muzykę?*
24.10 – prof. Zbigniew Stawrowski, *Zderzenie cywilizacji czy wojna domowa*
28.11 – prof. Antoni Barciak, *Śląsk – region pomiędzy Polską, Czechami i Niemcami*
12.12 – prof. Wanda Baer-Dubowska, *Środowisko i rak – jak się mu przeciwstawiać*

Komisja Przyrodniczo-Medyczna PAU z siedzibą we Wrocławiu

- 27.03** – prof. Ilona Kryczek, *Immunoterapia w onkologii – przeszłość, stan obecny i perspektywy*
18.09 – prof. Krzysztof Krajewski PhD, *Zastosowanie peptydów w badaniach chromatyny i mechanizmów regulacji transkrypcji DNA*
23.10 – prof. Michał Olszewski MD, PhD, *Immunoterapia a choroby zakaźne*

Sprawozdania z posiedzeń Komisji dostępne są na stronie: <http://www.pau.krakow.pl/index.php/pl/wydarzenia/spotkania-komisji-przyrodniczo-medycznej-we-wroclawiu>

Stacja Naukowa PAU w Gdańsku

Komisja Kaszubska

- 14.10** – *Spotkanie z „Mistrzem Nauki”* – gościem była prof. Anna Wolff-Powęską, która wygłosiła wykład pt. *Gdańsk a sprawa polska*
- 9.12** – *Spotkanie z „Mistrzem Nauki”* – gościem był prof. Hubert Orłowski, który wygłosił wykład pt. *O kruchości...*